

REGÉLŐ.

PESTEN vasárnap september 20^{kán} 1835.

Megjelen társával együtt hetenként kétszer vasárnap és csütörtökön. Fél évi díjja helyben képekkel 5 ft. borítéktalanul; postán 6 ft. pengőben. A' szerkezői hivatalban évnegyedenként 's képek nélkül is válthatni példányt. A' folyóiratnak egyes száma, vagy képe 12 kr. p. p.

ORSZÁG- 'S NÉPISMERTETÉS.

Ischl és egy ozsóna Schmalnauban.

Farkasnak északamerikai utazását olvasám; lelkes ecsettel festé elválását a' szabad földtől, és fohászt fakasztott mellemből járhatni valaha a' vidékeken, hol ő járt; láthatni bár csak egy részét is a' sok szépnek, mit ő látott: midőn szobámba toppan Sándorom, 's „utazni megyünk barátom a' külföldre — mondá örömhévülten — részint egészségem miatt Ischlbe, részint, hogy utazási szomjunk legalább kevéssé enyhüljön, több részeibe is a' német földnek. Ennél szebb vacatiónk ugyse lehetne; majd ha kigázolunk az iskolai porból, tovább is.“

Ti hazám ifjai, ti lelkesek, kik nem azért lettetek, hogy az avas palotákban faként leéljétek a' kurta életet, vagy a' külföld esztelen majmolásában csufjára a' világnak, kárára a' nemzetnek, ferde miveltségű élet-utaitokon leszédelegjétek: hanem kiket édes szeretet láncza köt a' szép honhoz; kiknek kebleikben a' haza reményvirága fakadoz, 's kiknek mintegy sziveikből vannak szakasztva egy ifjú költőnk-e' megható szavai:

Hő szivemben él a' nagy kívánat
Boldogulva látni Hunniát,
'S tudni, hogy miatta lassú bánat
Nem zavarja senki nyúgotát,
Tudni, hogy fölébredt szenderéből,
És kigyógyult százados sebéből!

Ti érezhetnétek, mit én Pestről kiindultunkban. Eláradt örömem azon gondolaton, hogy a' német földnek mű és természeti ritkaságaival, 's mennyire rövidségünk engedi, népe szellemével megismerkedvén, nem leszek kénytelen pirulni, hanem piritani külfajú, csahos, örökké az idegenben álmodozó 's édes fészünkben hálátlan kakukként kuruttyoló ifjak ellenében, imádoztjok bálvány oldalaira tevéen őket figyelmessé; — és szerencsés leszek a' külföldnek hasznos szépéhez édesgetni némelly másokat, kik vastag eredetiségökben mindent megvetnek, mi nem hazai. Amazok keserű gombaként

bőven teremnek mindenütt, 's annál bővebben és keserűbben, minél szebb fényben hasad nemzetiségünk hajnala; emezek pedig naponként csappannak.

Közeledtem-e 's mennyire célomhoz, utam végével számot adok. Most pedig szép olvasóném! menjünk az itt meredező havasok lábához előbb eprészni (mi már nálatok elérett, 's itt még most diszlik), aztán ozsonára Schmalnauba.

Ischl az alig másfél tized óta keletkezett, és a' birodalomban mind hasznára mind vendégeire nézve a' leghíresebb fürdő-helyek egyike, fekszik a' havasok ölében Salczburghoz négy fogatnyira (statio).

Ki Füredet látta, és a' vidék kedves változatosságában a' Batlatonnak háborgó vagy csendes játékában gyönyörködött, az kénytelen megvallani, hogy Ischl e' részben alább áll Fürednél. Szép völgyben fekszik ez is, 's ha ki rá szánja magát egy órai mászásra, a' bércekről kedves szem-élményt nyer: de a' szabad kilátásban gyönyörködőnek itt nincsen világa. Ischl körében számtalanok a' mulató-helyek, emlék-padok, és ligetek: 's ez teszi, hogy a' fürdő vendégeket egy helyre gyűlve nem láthatni; mert kiki családjával más utat vesz, tudván hogy legközelebb talál egy ligetkére, hol délutánját csendes örömben töltheti. De mind ezek között legnevezetesebb Schmalnau a' mező városkától nyugotra egy szép kerklő hegyecskén. Ki a' fürdői nagyobb világot csak részben is látni kívánja, az ide siet, hol a' közönségesen kedvelt 's kőre rajzolt Schmalnau Franzl paraszt leánytól, ki szerény fürgeséggel szolgálja vendégeit, vett ozsonáját szép eszméletekben töltheti. A' városkát két folyam övezi, Traun és Ischl. Emez több helyen zugókkal felfogva sebesen suhan-el a' helység nyugotán, hátán gyalog-hidat viselve, mellyen Schmalnau vendégeinek át kell menniek. Átkelénk mi is, és a' dombnak eredvén, kis leánykák, kik minden vendéget megénekelnek, fogadtak minket havasi dalokkal. Illy prosaice, mióta német országban vagyunk, soha meg nem tisztelttünk; de annál inkább hazánkban. Szerdahelyből kiindulván, az igen szapora fajta cigány gyermekeknek egész hadja utánunk csődült, és csudálatos szökdelésekkel kísért jó darabig; 's egyszerre, mintha vissza terelték volna őket, megfordultak, és gyermek-halálban futottak haza felé; mert a' buzából két izmosabb suhancz ugrott elő, egyik hegedűvel, másik klarinettel, 's az apróbbakra fenyegetvén kocsink mellé szöktek, és bámulatunkra (már most vesse valaki szemünkre, hogy nem nevelünk művészeket) versenyt futva kocsinkkal, keringőn kezdtek, 's nem éppen roszul. Ecsetet érdemlő volt a' vas-szeg-fekete szemeknek kocsinkba bevillogásuk, és a' he-

gedűsnek koronkénti könyörgő elbődülése könyörületes: de leginkább a' fuladozó klarinétos arcza volt kinban, ki már a' végső galoppban tüdő szaggatás közt kukorékolt-be, míg egy jótévő hantban megbotolván egész hosszában hasra terült. E' fatalis eset hegedűsünket is kinos zavarba hozván, miután elvevé jutalmát, vissza ügetett.

Megénekeltetve kis leányainktól a' kis távulságú erdő-alba menénk, hol eper bőven terem. Innét Schmalnauba rét és gabona között érni a' kis faajtóhoz, 's általa be a' mulatóba. Gyümölcs 's vad fák alatt állanak a' mulató padok; a' kert elején pedig egy oszlopos gloriette nyíltan napkeletre. Felséges a' kilátás e' boltorból a' városra, 's túl rajta a' tojásdad Hundskogl nevű hegyre, melyen Henriette nyughelye, egy pompás mulató csarnok, kevély tekintettel. E' kis gloriette oszlopán legelőbb is a' nagy hírű Berry herczegné kézvonásait láttuk saját nevében, alatta pedig Luchesiét, 's ez alatt szerelmet lihegő versecskéket francziául. A' herczegné régebben itt mulat már. — Már ez előtt láttam Ischl déli oldalán a' comtessek padját, és a' rózsá-lugost, mellyeket hazám szépei közül a' Batthyányak építtettek. Itt is lesz valami gondolám, és számtalan különféle nyelvű emlékirások között ezt is találám magyarul:

Szép vagy Ischl! a' természet
Szép környékkel ékesített;
De hazám szebb téreivel
Soha se cserélnék-fel.

Szabad a' madárnak kis párjánál lenni,
De nekem nem szabad szép hazámba menni.

Ez utósók borúsán hatottak lelkemre, 's emlékemben azon idők fordultak-meg, mellyekben Bacsányi, a' költő, hazájából száműzetett. Legyen szabad itt e' tisztes öreg emlékét, ki mint nyelvhős is nevezetes, ünnepelnem; ki mélyen érezvén sorsát, elválásunkkor könyezve szorítá-meg kezeinket. „Legyetek — ugymond — fiaim igaz Magyarok, és jobbak azoknál, kik reám e' keserű poharat mérték!”

Mig az emlék-írásokat olvasgattam, addig meg is terített, 's fel is adá tejét Franzl e' piperétlen kellemes leánya, és unszolásunkra szende pirongással saját mássát, mit ő Wierer orvos és tanácsnok urtól kapott, elhozá, alatta e' versekkel, mellyeket Wierer ur rakogatott össze:

Ischl soll dir gesunden
Die Jausen soll dir munden
Wenn die Sonne glänzt
Und Franzl dir kredenzt.

A' csevegő kedves leányka igen tisztán föladata azzal fűszerzé, hogy a' vidéknek szebb és kényletesebb helyeit irogatá-le. „Itt van — ugymond — házunk felett a' Magyarok padja.“ Erre kellemes érzést fogott-el minket, és mintegy bizgatva valamitől elsieténk, 's Franzl viszonzlatási köszönetése közben felmenénk a' Magyarok padjához. E' padot gróf Karaczay csináltatá 1823-ban, és az idén kibővített. Nincs Ischl körében szebb pont ennél, honnan a' kilátás tán legszabadabb a' wolfgangi tó körére, Dachsteinra, a' havasok e' királyára, és keletre a' hó-hegyre, mellynek havát a' nyárnak legforróbb napja sem olvasztja-fel, valamint némelly elmék előítéletét a' legvilágosabb ész-nap. Éppen a' nyugoti bérceken játszott a' nap, és piros sugarai a' keleti hóhegyekben törettek-meg; leszállt végre a' hegyek megé, 's homály lépé-el a' völgyeket. (*Végz. köv.*)

E s z t e r g o m. *) (*Folytatás.*)

Minthogy azonban Bajazet szultán magyar ország széleire kicsepásokat tett, minek előtte Kanisa a' királylyal elindulna a' Törökök ellen, az esztergomi fő megyés templom oldalában boldogságos szűz tiszteletére egy igen csinos kápolnát építtetett, mellyet későbbi végrendelese szerint Akuspalota faluval gazdagított.**) De Zsigmond Nikápolnál a' Törököktől megszalasztatván egy halász csónakon alig tudta oláh országba menekedni, 's további veszteglése alatt tőle a' Magyarok közül többen elpártolának állítván: hogy Maria halálával a' trónuson maradni semmi jusa se volna. Azért 1401. néhány pártosok által Zsigmond elfogattatván, az atyjok megöletése végett rajta boszút állani kívánó Gara Miklós és János őt Siklós várába záraták.

1402. Kiszabadulván Zsigmond a' siklói fogságból cseh országba sietett az ellene törekedők megalázására sereget gyűjteni: de alig

*) Ezen értekezés első közleményében, a' Reg. 578. lapjának 9-ik sorában „25 éves“ helyett „15 éves“-t kell olvasni.

**) Kanisa az említett sz. István mátyás prépostságában (a' hagyomány szerint) első prépostnak iktatá Nagy Mártont, ki 1396-ik esztendeig viselé e' hivatalt. 1397-től 1418-ig Ujvárosi János — 1420. Péter, Zsigmond császár's magyar királynak a' constantiai zsinat alkalmával egyszersmind alkanczellárja — 1423. Domonkos — 1447. Miklós — 1459—1483 Zánthó Ambrus — 1484—1491 Segest Ambrus — 1492—1499 Csamaházi Gosztony András — 1501. Garazda Péter — 1507. Csaszma Mátyás — 1519. Hamel Mihály — 1534. Paxy Farkas — voltak sz. István mátyás prépostjai.

indult-ki az országból, az utána küldött követől azon szomorú hirt hallja, hogy a' pártütők Dirrachi Lászlót — a' megöletett Kis Károly fiját — hívák-meg a' magyar trónusra. Nevezetes férjfiakat említett a' követ Zsigmondnak az összeesküdtek közül; de egyet se, ki őt annyira megrettenté, mint Kanisa János esztergomi érsek. — Hogy pedig remény's vigasztalás nélkül ne csüggedjen a' király, tudtára adja egyszersmind a' követ, hogy Stibor Pozson és más 36 várak hatalmas ura, királya veszedelmeztetésének első hallatára, olly hatalmas sereget állita alattvalójából, hogy Sárosnál (Sopron vármegyében) az ellenkirály zászlósaira ütvén, ezeket megszalasztotta; Nyitrát, Ludányt, Surányt, Győrt megalázta; 's így Esztergom vidékén állott-meg seregével. Mindent elkövetett ugyan Kanisa a' közelgető 's javait minden részről rongáló ellenségnek elhárítására, de siker nélkül; mert Stibor elérkezék, és az első megtámadásra megalázta magát a' város. Magát a' magos várban menekvést kereső érseket is domboló fölszóllításával fenyegeté. Az érsek szokatlan ugyan, de a' pápától megbizott — erős szókkal válaszolt Stibornak tárt levelében; de hijába minden, mert Zsigmond is vissza térvén személyesen jelent-meg Esztergomnál, és a' László pártolásában gyanús Kanisának érseki székéből elmielőztetésével nem elégedvén-meg, minden javait pusztitá, elkobzá Esztergomot, 's tulajdon katonáji őrizetére bizta. Mindezek mély keserűségbe meriték Kanisát: panaszát a' pápa elejébe terjeszté, ki fenyegetődzésekkel tömött apostoli levelet küldött Zsigmondnak. Ez azonban karddal, nem joggal akart győztetni; míg végre a' mindenrészről tódult követek szavára ugyan 1402. oct. 15-kén kiadott okleveleiben királyhoz illő kegyességgel mindenkinek megbocsájtott, sőt az okozott károkat tulajdon javaiból helyre pótlá.

Zsigmond halálával 1437. Albert ausztriai herczegnek Fehérvárra megkoronáztatása nagy reménységet ébresztett a' Magyarok szívében a' békességre. Megelégedés vonásai olvastattak mindenkinek homlokán; szívből örvendezett kiki. — Albert, koronáztatásának emlékéül, Palócz esztergomi érseknek, ki Zsigmond és Albertnál olly nagy becsben volt, hogy a' szent koronát minden drágaságai-val az esztergomi várban őrizete alatt tarthatta, Drégely várát ajándékozá. — De a' nagy reménységű királynak 1439-ben történt kora halála még jobban megszorítá a' Magyarokat, 's nagy zavart okozott az országban; mert Albert halála után Erzsébet az özvegy királyné megegyezett ugyan a' Budán összegyülekezett országnagyai-val Jagello Ulászlónak, az ő leendő férjének, királyságra meghívatásában: de míg a' követek elindulnának, férjfi gyermeket szülvén az egyezésről lemondott. Midőn az Ulászló koronáztatására összejött

Magyarok a' szent koronát Erzsébet által elrablottnak lenni megtudták, minden szeretet széteszlott keblökben; dühödve rohantak egymás ellen; egyik fél Erzsébetnek, vagy inkább fíjának az utószülött Lászlónak, hódult, mások pedig a' lengyel Ulászló részét pártolák, 's a' zavarban némellyek azt se tudták, mellyiknek jogait védelmezzék. *(Folytatás következik.)*

I N N E P L É S.

Chinai menyekző. Chinában a' férjfiak soha se látják az asszonyokat; itt a' házasságok csak a' szülők és rokonok akarátja szerint köttetnek, vagy pedig némelly ezzel kereskedést üzö öreg asszonyok, vulgo: kerítők által. Ezek t. i. a' menyasszony familiája által megvesztegettetnek, hogy ennek szépségéről és értelmességéről az ifiú előtt értekezést tartson. Nekik mindazonáltal keveset hisznek, 's ha nagyon hazudnak, keményen megbüntetik őket. Menyegzőre kirendelt napon a' vőlegény ökrös szekeren 's muzsikaszóval megy a' menyasszony elébe. Ha a' vőlegény mandarin, vagy egyéb főrangú személy, akkor az egész menet igen pompás. A' menyasszony ugyan ezen időben csinosan felkészült kocsiba ül; utána butoraival, ruhájival 's egyéb eszközeivel megrakott egy vagy több szekér jön. Kocsija mellett, bár nappal van, fáklyákat vivő bérlett emberek, előtte számos muzsikálók és tánczolók, utána pedig rokonai és barátjai jönnek. Egy biztos hű szolga viszi kocsijának kulcsát, mellyet csak egyedül a' vőlegény kezébe szabad adnia. 'S így mennek egymásnak elejébe. Mihelyt összetalálkoznak, a' vőlegény általveszi a' kocsi kulcsát, hevesen kinyitja, hogy élete szerencsáját vagy szerencsétlenségét lássa. Mindazáltal még is vannak esetek, hogy a' vőlegény meg nem elégeve hamar becsukja ismét a' kocsit, 's a' menyasszonyt minden hozzá tartozandójával együtt visszaküldi, és inkább elveszti azon summa pénzt, mellyet a' leány szülőjének fizetnie kellett, hogysem a' menyasszonyt haza vigye. De az illy esetek ritkák; mert a' ravasz szülők okosan tudják illyesminek elejét venni. Ha a' menyasszony a' vőlegény háza előtt kiszállott, mindketten a' vendégterembe lépnek, 's ott Tien az ég istene előtt négyszer meghajtják magokat. A' menyasszony ugyan annyiszor hajtja-meg magát jövődöbeli férjének rokonai előtt is. Ekkor általadatik az innep asszonyainak, kikkel a' nap hátra levő részét eltölti, míg azalatt a' vőlegény a' férjfiaknál mulat különszobában. Estve a' menyasszony vőlegényének szobájába vezettetik, hol az asztalon fekvő olló, tű és czérna 's a' t. intik őt, hogy szeresse a' dolgot, és kerülje a' henyélést. Ettől kezdve az ipa soha se látja többé menyét, noha vele ugyanazon házban lakik. A' ház barátjai tanú nélkül nem beszélhetnek a' menyecskével. Az asszonynak magának esztendőit által csak egyszer kétszer szabad kimenni legközelebbi rokonaihoz; 's ebből áll egész életi vigadalma egy chinai házasszonynak. De a' milly szigorúk a' házasságban a' Chinaiak, éppen olly könnyen történik az elválás. Fecsegés, az ipák iránti engedetlenség, vagy a' férj legkisebb jószágának elsikkasztása, szerelemféltés 's a' t. mindezek mindannyi fontos okok az elválasztásra, még akkor is, ha már több gyermekeik vannak.

K Ü L Ö N F É L E.

Patkány-csapás. Spanyol országban a' mostani háborúskodások alatt Lerin városa kaszárnája egyszerre annyi patkányoktól lepetett-el, hogy nemcsak minden eleséget felemésztettek, hanem a' katonáknak egyéb eszközeiket is megtámadák, sőt a' szerencsétlen katonák fülei és lábujhegyei se maradtak mentten, úgy, hogy a' helynek parancsnoka 4—5 szomszéd helységekbe formaszerinti felszólítást vala kénytelen küldeni macskákért. Ezek, a' mit csak tehettek, mindent elköve-tének, 's a' 4 legközelebbi helység közül mindegyik húsz húsz macskát küldött; de a' patkányok sokasága akkora volt és olly rettenetes, hogy a' kölcsönvett macskasereg a' sokkal számosabb ellenséget megtámadni nem mervén néhány szerencsétlenül kiűtött csaták után a' csatapiacszot kénytelen volt oda hagyni.

Boldog házasság. Minő boldogok a' tiszta szeretet élede-tének elsőbb napjai! Milly mennyei az elragadtató megjutalmazott hűség! Szívünk, melly a' kielégített nagyravágyás özönében is még mindig újabb kívánságokat állít elő, olly hallgató 's egészben megelegedettnek tetsző, mintha valami nélkül soha se szűkölködnék, 's mintha a' változó szerencse jótekonysága azon kerek golyót, mellyet csalóan gördített fejünk fölébe, rózsás bilincsekkel kovácsolta volna oda. Gyönyörű álom! csak alakos és szépen felszínelt képed ad kedvet az élethez az érzékeny földi lakosnak; 's valójában hatalmunkban áll azon kedves csalódást nyújtani és ápolni: míg egykor a' halál, minden csalatásoknak megszüntetője, a' szeretetnek öléből ama dicsó örömeknek hazájába visz, mellyeknek éldelésére a' Teremtő keze finomabb 's elronthatlan érzékszereket szövend. Igen is hatalmunkban áll; hanem csak a' bölcsesség, ez az égnek leánya, teheti által a' csukor-édességű szerelmeskedésnek tartós és csümört szerző egyszerűségét soha el nem muló örömeknek forrásává. Ha napi munkádat kötelességeidnek 's a' bölcsesség istennéjének szentelted; nődnék átkarolása mindenkor kellemes lesz, 's hűség szarvából a' szeretet hervadhatlan virágokat fog adakozó kézzel szórni. De nem a' fényes udvaroknál, nem a' pompás palotákban találod-fel a' polgari egyességnek e' gyönyör-teljes képét! Ott minden szétszórtt, maga a' szeretet is nem megújulást szerző, se nem olly pihenő csendes óra, melly a' bölcsesség szolgálatára lelkünk erejét ujja szüli.

iffj. Toroczka y László.

Kerek es koskodások. Ha körülnézem magamat e' kerekföldön, úgy találom, hogy nincs szebb és bájosabb, mint a' kerek. A' min mi földfiak lakunk, e' földgolyó nemde kerek? 's mi szebb ezen földünknel? Kerek a' nap is; 's mi felderítőbb a' világok világának sugaránál? Kerek a' hold; 's mi van bájlóbb a' csendes szerelem-epedés előtt ezen csendes szerelem-tanúnál? Kerek a' milliárd csillagzatok is; legalább azoknak tetszenek; 's hol kell szebb valami, mint az éj, midőn e' csillagköpönyegét az égre kiteríti? — Van-e a' természetben valami szebb egy szépnek kerek karjánál? Van-e valami gyönyörködte-tőbb benne azon kerek harmatcseppnél, mellyet örömkönynek nevezünk? A' mit mindnyájan mintegy istenitünk, miért mindent feláldozunk, az arany, 's a' kemény tallér nem kerek-e? A' legforróbb szerelemnek és örökös hiv-

ségnek jele és záloga, az arany gyűrű is kerek. A' vidámság és áldomások pohara kerek. — Kerek valamelly jeles tulajdonság is lehet. Van-e nagyobb dicséret, mint mikor valamelly műről mondatik, hogy: kerekdedség van benne? A' játékszini előadás legtökélyesebb, ha kerekded a' játék. Hát a' kerek számot ki nem szereti? Többet állításom bebizonyítására talán nem is kell előhordanom, mert félek, hogy értekezésem kerekdedségéből vesztené; ki pedig e' tréfa felett kerek orrocskáját fintorgatná, vagy ne talán még gúnyra is fakadna, annak kerekén kimondom: a' kerekdedség nem neki való, ő nekem nagyon szegletes. — aa.

J E L E S M O N D Á S.

Egybevetés.

A' nagyság öszve hasonlításban áll.

A' mi nagy is kicsiny, ha más nagyobb annál:

Ezért is a' volt nagy boldogsághoz képest

Az azt elvesztett szív mindent kicsinynek fest;

'S örök eledelét kapja bánatjának

Hajdani ízében boldogabb sorsának.

Gr. Teleki József. (néhai koronaőr) után Ká. Irma.

Honi egyetértés.

Nemzetem! öszve forrt keblünk

Átkos sors ez, kit ostorul

Ha egy tárgyért rengene,

Ránk büntető kéz vete,

Nagyságunknak arany napja

Öszve nem tartó akarat

Fél világra fénylene.

A' Magyarának élete.

Baksay.

Nemzet veszte. Milly szomorú sors öntagjaink egymásutáni lassú sorvadását nyilván érzeni, 's az élet-erő fogyatkozását napról napra csalhatatlanabbul észre venni! — 's ennél csak annak kinja lehet még fájdalmasb, ki kénytelen átlátni, hogy ő egy rothadó nemzet tagja; mert százszor könnyebb testi mint lelki aljasodást szenvedni. Hol pedig a' nemzetiség semmivé vált, hol a' lakosok elkorcsosodtak, vagy hol a' nemzeti szellem és sajtóság hijáavalóságokon, gyermeki bábokon alapul már; ott, ha a' sokaság vakságában nem is gyanítja, keserű de csalhatatlan tekintettel nézi a' gondba merült hazafi, mikép folydogál-le szemenként a' hátramaradt kevés fővény a' nemzet életórája üveg-szelenczéjébe.

Gr. Széchenyi I.

Ér z é s. Legszebb érzelmeink értékét még egyszer olly nagyra neveli annak tudása, hogy más is hasonlólag érez.

Bajza után L. Amalia.

K é r d ő r e j t v é n y.

1) Mellyik alma nem nő fán; se magva se nedve, még is nagy becsben tartatik?

2) Ha két golya kelepel fészkeben, mellyik közülük a' jérce?

3) Mellyik jegyzőkönyvbe félnek az emberek tekinteni?

4) Mellyik szem legkedvesebb az állatok előtt?

Előbbi rejtvény: Bor, kor 'sa't.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiacz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi, uri utsza 612.